Գ. ՏԱՐԻ — ՇԱԲԱԹ 8 ԱՊՐԻԼ 1900 — ԹԻՒ 219

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Պուլկարիոյ համար
Տարեկան 12 Ֆր.
Վեցամսեայ 6 »
Արտասահմանի համար Տարեկան 15 »
Վեցամսեայ 8 »
Ամերիկայի համար
Տարեկան 3 տլր.
Վեցամսեայ 1.50 »
ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՎՃԱՐԵԼԻ
Ծանուցման տողը առաջին երեսին համար 40 սանթիմ է. իսկ վերջին երեսի համար 20 սանթիմ է. Երեքէն աւելի անգամներու համար 20% զեղչ կըլլայ։
Պուլկարիոյ համար ձեռքէ
)(ԳԻՆ 15 ՍԱՆԹԻՄ)(

ՇԱՐԺՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ
Отговорникъ: Д-ръ Т. Хр. Стояновъ

Նամակ եւ դրամ ղրկել Յմ. Ստոյանովին հասցէին
Редакция на вѣстникъ «Шаржумъ» Варна.
Redaction du journal «Charjoum» Varna (Bulgarie)
Յօդուածներ ետ չեն տրուիր
Արտասահմանի համար ձեռքէ
)(ԳԻՆ 20 ՍԱՆԹԻՄ)(

Զատկական տօներու պատճառով յառաջիկայ չորեքշաբթի օր «Շարժում» չի հրատարակուիր։

ՄԵՐ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

Բազմաթիւ են մեր թշնամիները և բազմատեսակ. Նրանք թէ օտարազգիներ են և թէ մեր իսկ ազգայիններից. ունենք բացարձակ թշնամիներ, ունենք և խորամանկ թշնամիներ, որոնք կեղծ բարեկամական քողով են ծածկուած։ Սուլթանը մեզ կոտորեց, նա մեր բացարձակ թշնամին է։ Եանովսկին, Գալիցինը գոցեցին մեր դպրոցները, տասնեակ հազարաւոր մանուկներ առանց այբուբէնի թողնելով, այդ բաւական չէր, խլեցին մեր դպրոցական կալքերը, որոնք մեր ժողովրդի աղքատիկ գրօշներով էին կառուցած, և ուրեմն մեր ազգին էին պատկանում։

Ռուս կառավարութիւնը հասկացել է որ հայը Կովկասի ամենակուլտուրական տարրն է. նա տեսաւ այն ջանքերը, որ գործ էր դնում հայ ժողովուրդը իր զաւակներին ուսում տալու. հարիւրաւոր դպրոցներ կրթութիւն էին տարածում հայ գիւղերում, գիւղացիները իրանց աղքատիկ գրօշներն էին տալիս ուսումնարան ունենալու համար. ուսումնարանը հայի կենսական պիտոյքներից մէկն էր դարձել։ Ռուս կառավարութիւնը տեսնում էր այդ յառաջադիմութիւնները և հասկանում էր որ եթէ մեր դպրոցին, մեր մամուլին ազատ զարգացման պայմաններ թողնէ, մենք քաղաքակրթութեան մէջ մեր սրբուն ճանապարհովն ենք ընթանալու և Ռուսական քաղաքակրթութեան դէմ հզօր մրցակից ներկայանալու. ռուս կառավարութեանը հարկաւոր էր Կովկասը իր կուլտուրային ենթարկել, ռուսացնել. և նա չը բաւականացաւ ռուսների գաղթական հոսանքը դէպի Կովկաս ուժեղացնելով, այլ և բանի կերպով հարուած հարուածի հետևից հասցրեց ծաղող հայկական քաղաքակրթութեանը, գոցեց նրա դպրոցները, հարուածեց նրա մամուլը, կրթական բարեգործական հիմնարկութիւնները և այլն, և այլն։ Հայ դպրոցները գոցելուց յետոյ ռուս կառավարութիւնը այնքան կարողութիւն չունեցաւ Ռուսական դպրոցներ բանալու, և այսօր մեր գիւղերը մնացել են առանց դպրոցի։ Երջեցէք մեր գիւղերը, և ձեր սիրտը կը լցուի վշտով և արդար վայրոյթով, երբոր գիւղացիների գանգատները լսէք, երբ տեսնէք այն ուսման ծարաւը, որը ունի իր մէջ մեր գիւղացին և որը ռուս կառավարութիւնը բիրտ ուժով ոչնչացնել է ցանկանում։ Մեզ հասցրած հարուածները լրացնելու համար ռուս կառավարութիւնը արտաքսեց Վելիչկոներին. Վելիչկօն, Կովկասի պաշտօնական թերթի խմբագիրը, ատեց մեզ իր սրտի խորքից։ Մեր ազգը ջնջուած տեսնել — նրա ամենաթանկագին իղձն էր. այդ իղձը կատարելու համար նա ջանք չը խնայեց. մեր հարեւան վրացուն թշնամացրեց մեր դէմ, շատ լաւ հասկնալով որ Կովկասի ազգութիւնների փոխադարձ թշնամութիւնը այդ ազգութիւնները դէպի կորուստ է տանելու։ Վելիչկօն հեգնեց մեր թշուառութիւնները. Տաճկահայաստանից փախած հայերին անխնայ հալածել տուեց. այդ բոլորը նա արաւ յանուն Կովկասի ռուսացման։

Մեր ներքին թշնամին էլ ունենք. մեր բուրժուազին է դա, որը կառավարութիւնների առաջ քծնող շան նման իր հաւատարիմ հպատակութեան զգացումներն է արտայայտում, հաւատարմական ուղերձներ և հեռագիրներ է ուղարկում. ուղերձներ և հեռագիրներ, որոնք իրանց ստորաքարշութեամբ պատիւ են բերում միայն քծնող բուրժուազիին։ Տրանսվաալում մի բուռն ժողովուրդ իր ազատութեան համար մարտնչից և ամբողջովին զոհ գնաց անգլիացիների հրացաններին. որքան այդ ազատութեան համար թափած յուսահատական ճիգերը ամէն մի ազատասէր մարդու յարգանքին է արժանի, նոյնքան զզուելի է մեր բուրժուազիի ստորութիւնը, որով նա Անդիժանում ընկած զինուորների — ազատութիւնը խեղդողների յիշատակին մատուռ կառուցեց. այդ անողը Բաքուայ հայ հարուստներն էին։ Չենք զարմանալ, եթէ վաղը լսենք, որ մեր բուրժուազին հայկական կոտորածների ժամանակ ընկած տաճիկ զինուորների յիշատակին մզկիթ կառուցանի։

Բուրժուազին իր շահերը հասկանում է. Նրա դասակարգային շահերը պահանջում են, որ նա կառավարութիւններին շողոքորթէ. կառավարութիւնը նրան պաշտպանում է, նրան մինչև իսկ օգնում է բանուորներին հարստահարել. եթէ բանուորները այսօր ապստամբեն բուրժուազիի դէմ, իրանց համար աւելի մարդավայել պայմաններ, օրավարձի աւելացնելը պահանջելով, կառավարութիւնն է լինելու, որ իրան զինուորներով բուրժուազիին օգնութեան է հասնելու և բանուորներին անխնայ կոտորելու. դա գիտէ և բուրժուազին և այդ օգնութեան համար իր շնորհակալութիւնն էլ արտայայտել գիտէ։ Բուրժուան ազգութիւն չունի. թէև ծագումով հայ, նա զգացումով ուժեղի կողմն է, իր շահի համար իր ազգութեանը դաւաճանում է և նուէրներ ու հեռագիրներ ուղարկում ցարին նոյն ժամանակը, երբ այդ ցարը մեր ազգի ամենաթանկագին զգացումներն էր բռնաբարում։

Սրանք բոլորը մեր թշնամիներն են, որոնք իրանց հայակործան ծրագիրները բացարձակ կերպով են իրագործում. բայց ունենք և ուրիշ տեսակի թշնամիներ, որոնց թշնամական դիտաւորութիւնները այնքան էլ ակնյայտնի չեն, այլ բարեկամական դիմակի տակ են ծածկուած. այդպէս է մեր «բարեկամ» իշխան Ուխտոմսկին, որը մեր վերաբերմամբ նոյն նպատակները ունի, ինչ որ Վելիչկօն. միայն իր այդ նպատակները նա աւելի խելացի կերպով է իրագործում, քան Վելիչկօն և ուրեմն մեր աւելի վտանգաւոր թշնամին է։ Ուխտոմսկին մեր ինքնուրոյն ազգութիւնը չէ ճանաչում. հայ չը կայ, կան միայն ռուսներ, որոնք հայերէն են խօսում, որովհետև ռուսերէն չը գիտեն. հարկաւոր է նրանց ռուսերէն սովորեցնել, և նրանք ռուսերէն կը խօսեն. միայն հարկաւոր չէ բռնութեան դիմել, հարկաւոր է քայլ առ քայլ զգուշութեամբ իրագործել այդ ռուսացման ծրագիրը։ Այս է Ուխտոմսկու մտածողութեան և գործունէութեան ձևը։ Նա էլ հայհոյում է Վելիչկոյին, չէ հաւանում և ռուս կառավարութեան բռնած ընթացքին. բայց նա հայհոյում է բոլորովին ուրիշ տեսակէտով, քան մենք. մենք հայհոյում ենք Վելիչկոյին և ռուս կառավարութեանը, մեր ազգութիւնը պահպանելու տեսակէտով. իսկ նա մեր ազգութիւնը կործանելու տեսակէտով. Ուխտոմսկին հասկանում է այն վտանգը որը հասցնում են ռուսացման ծրագրին Վելիչկոները — հայերին բացարձակ կերպով յայտնելով և այդպէսով նրանց աչքերը բանալով։ Ուխտոմսկին տեսնում է, որ հայ բուրժուազին իր զաւակները ռուս դպրոցներ է ուղարկում. հարկաւոր է նրանց գրկաբաց, հարազատ զաւակի պէս ընդունել, նրանց չը հալածել. զգալ չը տալ, որ նրանք կը ռուսանան. իսկ գիւղերում հարկաւոր է միայն Ռուսական դպրոց բանալ առանց հայկականը գոցելու. այնուհետև հայ գիւղացուն քաղցր խօսքերով, խոստումներով ու արտօնութիւններով գրաւել, և նա իր զաւակին հայ դպրոցից կը հանի և ռուսականը կուղարկի, և այդպէսով հայ դպրոցները կը գոցուին ինքնաբերաբար, առանց դառնութեան, առանց ցաւի. ահա՛ ինչ է ասում Ուխտոմսկին. Ուխտոմսկու ասելով հայը այժմ միայն իր կրօնն է ուզում պահել,

և կրօնի համար է որ նա զոհուեց Տաճկահայաստանում, հարկաւոր է ուրեմն առայժմ նրա կրօնը ազատ թողնել. երբոր նա կը ռուսանայ զգացումով, այնուհետեւ նա իր լեզուն ու կրօնն էլ կը թողնի: Պէտք է խոստովանել որ այս քաղաքականութիւնը խելացի է և մեզ համար կորստաբեր եւս առաւել, որ մեր մինչեւ անգամ բանիմաց դասի մէջ գտնւում են միամիտներ, որոնք խաբւում են Ուխտոմսկու դիմակաւոր բարեկամութիւնովը: Այդպիսի միամիտների շարքին պատկանում է Պետերբուրգի հայ ուսանողութիւնը, որը նորերս Ուխտոմսկու թերթին փող է ուղարկել հայ որբերի համար և նոյն թերթի միջոցով հայ հարուստների բարեգործութեանն է դիմում նոյն նպատակով: Պետերբուրգի հայ ուսանողութիւնը այդ նամակով կամ իրան և հասարակութիւնն է գիտմամբ խաբում, և կամ քաղաքական դատողութիւնից բոլորովին զուրկ է, տաճկահայկական շարժումը կրօնական տեսակէտից բացատրելով. հայերը զոհուեցին, որովհետեւ քրիստոնեայ էին ասում է այդ նամակը:

Որ Ուխտոմսկին Տաճկահայերի շարժումը կրօնական տեսակէտով է բացատրում, դա մեզ հասկնալի է, դա նրա նպատակներին լիովին համապատասխանում է. նա այդպէս է «ցանկանում» բացատրել, որովհետեւ հայ «ազատութիւն» չէ «ցանկանում» ճանաչել. բայց ի՞նչ է մտածում Պետերբուրգի հայ ուսանողութիւնը. նա չը գիտէ՞ միթէ որ կրօնը առհասարակ քրիստոնէութիւնը Տաճկաստանում այնքան ազատ է որքան Ռուսաստանում, եթէ ոչ աւելի ազատ. մի՞թէ Պետերբուրգի հայ ուսանողութիւնը չէ ըմբռնել, որ մեր ժողովուրդը ինքնուրոյն, ազատ տնտեսական և ազգային կեանքի է ձգտում. և ո՞րպիսի սխալ է գործում այդ ուսանողութիւնը, Ուխտոմսկուն միջոց տալով արժան կերպով հայերիս բարեգործը ներկայանալու և այսպէսով ուրիշ միամիտներ էլ իր թակարդը ձգելու: Մեր պարտականութիւնն է Ուխտոմսկիների դիմակը պատռել, և ոչ թէ նրանց օգնել բարերարներ հանդիսանալու. սոյն տեսակէտից մեզ զարմացրեց և այն որ Ամերիկայի «Հայրենիք»ը արտատպում է Ուխտոմսկու quasi — բարեկամական յօդուածները:

Թող մեր բուրժուազին ռուսանայ և ռուս կառավարութեան հաւատարիմ հպատակ մնայ, իսկ մեր ուսանողութիւնը նոյն միջոցին թող ինքնախաբէութեամբ զբաղուի. մենք մեր թշնամիներին ճանաչում ենք: Մեր շարժումը ազգային տնտեսական քաղաքական շարժում է. մենք տնտեսապէս և քաղաքականապէս ազատ հայ ենք ցանկանում մնալ. մենք ունենք գիւղացի, բանւոր արհեստաւոր, որոնք հայ են ցանկանում մնալ և մի օր կը կարողանան իրանց տնտեսական և ազգային ազատութեան համար արիւն թափել. սրանք են հայութեան ապագան:

ՌՈՒՍԱՆՈՂ.

Ցիւրիխ, 29 Մարտ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԸՆԹԱՑՔԸ

—

Մահուան խամրեցնող քամին, դարձեալ սկսած է փչել արիւնոտ Հայաստանէն և ահաբեկել ամբողջ հայ սրտերը:

1895—96 արիւնասեւ թուականներու մահաբոյր փոթորիկներէն հազիւ հազ ճողոպրած, ու ամբողջ 3—4 տարի կողոպուտի չարչարանքի և անլուր ոճիրներու մատնուած խարբերդցին՝ այսօր ալ թրքական պաղ սուրի «համբոյրներու», կազմակերպուած դաժան կոտորածի մըն է մատնուած, և դողահար, օրէ օր կսպասէ այդ սոսկալի որոշումին գալստեան:

Բայց ես ձայնս կը կտրեմ, կը լռեմ աս մասին. և «Շարժում»ի ընթերցողները թո՛ղ Խարբերդի բարեկամիս ունկնդրեն, դուցէ նա աւելի պերճախօս կերպով պարզէ վերևի ըսածներս: (Կը գրէ 1900 Յունվար 5 թուով):

«Սիրելի Հայկունի, վերջացող տարու հետ գուցէ և վերջանայ մեր կեանքը. կոտորածի մը սպառնալիքը, Տոմոկլեան սուրի պէս միշտ կախ է մեր գլխուն, և րոպէ առ րոպէ պատրաստ կայծակի մը նման պայթելու և չանթահարելու ամբողջ հայերս:

Կերեւակայեմ մեզի գալիքը. թրքական պայթող հրացանի որոտումին և չառաչող սուրին առջեւ կը գլորին հոս ու հոն հայ երիտասարդներ ու ծերեր... Մանուկներու շատեր իրենց մայրերու կուրծքին վրայ մորթուած. արիւնի մէջ թաղուած կը ճչան աղջիկներ ու կիներ թուրքերու ճանկերուն մէջ. Աստուա՜ծ... Աստուա՜ծ կաղաղակեն աղեկտուր ձայնով մը և կը թուլանան ու կը մարին. տուներ ու գիւղեր լափլիզող բոցերու զոհ դարձած կայրին ու կը լմնան, վերջապէս Խարբերդ վայերու ծով մը դարձած կը թնդայ օգնութեան աղաղակով, ու զոհուողներու վերջին խօսքը վերջին կառա՛չ միախառնելով այրուող տներու մուխին հետ կը բարձրանայ վե՜ր... վե՜ր: Եւ... կը զարհուրիմ:

Թո՛ղ անհաւատալի չը թուի սա քեզ. թերեւս տեսած ըլլայինք արդէն, ու այս գրած նամակս ալ գրելու բարեբաղդութիւնը ունեցած պիտի չըլլայի եթէ արտաքին միջամտութիւն մը կամ լաւ եւս ըսել (իր բուն իմաստով) որոշուած կոտորածին յետաձգումը տեղի չունենար որն անհրաժեշտ կերպով պայթելու էր մեր գլխուն անցեալ մօտ օրերու մէջ:

Թուրք կառավարութիւնը արդէն բաւական ժամանակէ ի վեր սկսած էր զէնք բաժնել հայակերներուն. մենք աս կը դիտէինք և կը տեսնէինք: — թոյլ բերան թուրքերը ու քիւրտերն ալ սկսած էին յայտարարել հոս ու հոն «հայերու վերջի օրը մօտեցեր է» և թէ «այս անգամ հայկական շունչ մը իսկ կենդանի չը պիտի մնայ», և այլն և այլն սպառնալիքներ: Այս արտաքին երեւոյթները արդէն բաւական էին թարգմանած իրականութիւնը ցուցնելու. բայց հեղ ծանօթ մեր թիւրք բարեկամն ալ չուշացաւ մեզ լուր բերելու թէ «շատ զգուշ եղիք. ու պատրաստուեցէք որ մեր տունը գաք երբ որ ձեզի լուր տամ. վասնզի մօտ օրերս կոտորած պիտի ըլլայ ու անխնայ». մանրամասնութիւններ հաղորդելու զգուշացաւ: Բայց այդքանն ալ արդէն բաւական էր վերջնականապէս համոզելու սոսկալի կոտորածի մը վտանգին իրականութիւնը. և մենք ալ յուսահատած ապագայէն. անօգնական, մին մինակ, զուրկ ո՛ և է բան մը... ընելու միջոցներէն, ոչխարի նման կը սպասէինք մարդակեր գահիճներու գալստեան:

Սարսափը ամէն կողմ տիրած էր... ամէն ոք լեղապատառ, մահուան զարհուրելի հրեշտակը իր ճիւաղային բոլոր գոյներով պատկերացուցած իր աչքին, կապրէր օրը մահ մը ակնկալելով. մի փոքրիկ աղմուկ մի փոքրիկ պոռոտախօսութիւն, կըբաւէր, ամէնքի բերնէն «Աստուա՜ծ իմ եկա՞ւ, ի՞նչ ընենք»ի սրտաճմլիկ աղաղակը լսել. ահա այլեւս այդ աստիճանի հասած էինք երբ Մէկիրէէն Ա.ը եկաւ ու սրտոտեց մեզ թէ «մի՛ վախնաք, այսինչ, այսինչ երեւելի հայերու խնդրանօք, այսինչը (մի ազդեցիկ օտարահպատակ), սպառնական ձեւով մը միջամտած է, և կոտորած չը պիտի ըլլայ»: Այս աւետաբեր պարոնի լուրին վրայ մի քիչ հանգիստ շունչ առինք

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՅՐԸ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

—⁂—

Պօլսոյ հայոց թաղերից մէկի վերի մասում, գրեթէ թուրքերով շրջապատուած, ապրում էր մի հայ ընտանիք. տիկին Նէմզարը եւ իր երկու [illegible] աղջիկները: Շատ համեստ էր այդ ընտանիքը եւ չքաւոր. ապրում էին իրենց ձեռքի աշխատանքով—կարելով:

Ստամբօլը իր բոլոր շքով գոյութիւն չունէր մեր բարեկամուհիների համար. Բոսֆորի դիւթածիծաղ ափերում ապրողի որոնած եւ արդէն շատ անգամ ճաշակած վայելչութիւնը գրեթէ բոլորովին անծանօթ էր խխունջի պէս իրենց պատեանի մէջ կծկուած այդ հայուհիներին:

Մարդին յատուկ ոչ մի իղձ եւ բաղձանք դեռ չէր թրթռացրել դրանց ճնշուած սրտերը. ճակատագրի հետ՝ խոնարհաբար, առանց մաքառելու հաշտուած էութիւններ էին դրանք:

⁂

Ապրիլ ամիսն էր. աւագ ուրբաթ. երկինքը մթագոյն ամպերով ծածկուած՝ կամայ ակամայ յիշեցնում էր մարդասէր ու Մեծ Իսրայէլացու խաչելութեան օրը: Այդ բաւական չէր, սկսեց տեղալ եւ յորդ անձրեւ. մի տաս րոպէից մեր բարեկամուհիների խարխուլ ու կիսաւեր բնակարանը սկսեց կաթել. կաթիլքը հետզհետէ սաստկացաւ, փլատակ տանիքի բացուածքներից ջրի գորշ ու թանձր ծորակները սկսեցին վար հոսել. պարզ էր որ բնութիւնը որոշել էր ոչնչացնել մեր բարեկամուհիների Զատկի առթիւ մաքրութեան համար թափած ջանքերի արդիւնքը: Նէմզար տուտուն եւ իր աղջիկները շրջազգեստների փէշերը քշտած ամաններ էին բերում ազատ ծորակների տակը դնելու, բայց որի առջեւը կարէ՞ին. մի տեղից չէր, երկու տեղից չէր որ վազում էր անձրեւից եւ հողից կազմված գորշ եւ զզուելի հեղուկը, այլ առաստաղի ամեն կողմերից, ամբողջ մակերդակից:

Երեքն էլ յուսահատ վիճակի մէջ էին. այնքան յուսահատ, որչափ միայն չքաւորութիւնը կարող է պատճառել:

⁂

Մինչ մեր բարեկամուհիները այդ յուսահատական չարչարանքի մէջ էին, յանկարծ դրսի դրանը ամուր զարկեցին. մայր ու աղջիկներ ձայնը լսելով լուռ ու մունջ իրար նայեցին եւ մնացին շւարած: Լռելեայն միմեանց հարցնում էին՝ արդեօ՞ք ով կարող է այս միջոցին իրենց մօտ գալ:

Դուռը կրկին զարկվեց եւ այս անգամ աւելի ուժեղ կերպով:

— Սուրէնը պիտի ըլլայ, ասաց Նէմզար տուտուն, փէշերը վար թողեց եւ շտապեց դուռը բանալու:

Եկողը իսկապէս Սուրէնն էր. լուրջ դէմքով, համակրելի եւ մաքուր հագնուած մի երիտասարդ, որի կուրծքը եւ կողերը սովորականից աւելի հաստ էին երեւում. Նա մի հարցական նայուածք ուղղեց Նէմզար տուտուին, որը պատասխանեց.

— Աղջիկները վերը են. մի վախնար, անոնք ալ գիտեն, առանց անոնց մինակս չէի կրնար ընել. մի կասկածիր շատ գաղտնապահ են, դուն բեր, բերի՞ր:

Սուրէնը կրկին նայեց Նէմզար տուտուին, թափանցող, մարդու հոգին ու սիրտը կարդացող մի նայուածքով եւ սկսեց իր ամեն կողմից ատրճանակներ հանել ու շարել յատակի վրա:

— Ամէնը այսչափ է՞, հարցրեց Նէմզար տուտուն:

ու... կառնենք դեռ։ Երբ «հանգիստ չունինք առինք» կըսեմ մի կարծեր որ հանգիստ ենք. եթէ մեր ներկայ վիճակը, սուլթանի ազատ կառավարութեան հասած պաշտօնեաներու և քոստ պաշտօնէներու ի գործ դրած չարչարանքը և բռնութիւնը նկարագրեմ չա՜տ երկար կըլլայ. և ես այդ կը թողնում մի ուրիշ Թղթակցութեան, ևն. և այլն։

Ահաւասիկ պատկերացումը ձեզ այն երկրին՝ որը մեր հայրենիքը կը կոչուի. և մենք իրրեւ այդ հայրենիքի զաւակներ ի՞նչ կընենք այդ ահաւոր իրականութեան առջեւ. արդեօք իրապէս կաշխատի՞նք այդ «դատապարտեալ»ներուն օգնակար հանդիսանալու։ Ահաւասիկ հարց մը, հարց մը որուն առջեւ ստիպուած ենք կանգ առնել կամայ ակամայ։

Երեւոյթը անմխիթարական է. մեր առօրեայ հարցը, զբաղումը, անձնական հինցած ու նեխուած խնդիրներն են որ գրաւած են. «տէվրիշի ծակ քիւլահ»ի դիմակով խմբագիրները պատեհ առիթ սպած են, ժողովուրդի արիւնոտ այս օրերուն մէջ, համրութեան շահերը ոտքի տակ առնելով սե՜ւ կիրքը յագեցնել. և «համրութեան շահերու պաշտպանի» դիմակի ներքեւ իրենց գրչացի հակառակորդը զրպարտել, ցեխոտել լրբաբար։ Ուրիշ մը չի նայելով իր իսկ և իսկ «տօլանտըրճի»ի դերակատարութեան որ տասնեակ մը ընտանիքներ ու անհատներ «սեւ ճլլի» վրայ է նստեցուցած պնդող դրամը լափող անցընելով, (այս մասին ուրիշ առթիւ կըգրեմ ծանրամասն և զանցէ անունները) ճիշդ այդ պատմելի «տօլանտըրճի» «ճամպազ»ը կարգ մը տիրացուներու շնորհիւ «խմբագիր» Գ. դարձած ու՜ ուժասը կը հայհոյէ ու կը զրպարտէ. ասոր ու և ժողովուրդը կուզէ զբաղեցնել անշահ և անհատական խնդիրներով։ Ահաւասիկ այս կարգիններու շնորհիւ տարասահմանի մէջ ապրող հայութեան ստուար թիւ մը, անձնական և անհատական խնդիրներով կը զբաղի, և առով կը ջանայ իր հայրենասիրական պարտքը կատարել։

Ահա՛ այս է ընթացքը տարասահմանի հայերուն, հանդէպ այն երկրին՝ որը դժոխք է դարձեր և կեանքը այլեւս անտանելի։ Բայց այս ոչ վերջ ունի և ոչ սահման. հայ ազնիւ երիտասարդութիւնը պէտք է վերջ մը դնէ այս խայտառակ երեւոյթին, վասն զի ուրիշ բան չէ այս՝ բայց եթէ ազգադաւութիւն։

Հ. ՀԱՑԿՈՒՆԻ

Փրովիտէնս, 31 Մարտ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. ՊՈԼԻՍ, 31 Մարտ

Կատակերգութիւնը ողբերգութեան փոխուեցաւ։

Օրմանեան որ իր երկրորդ հրաժարականով ալ կ'ուզէր քիչ մը «մուկ ու կատու» խաղալ, քիչ մը ժողովուրդի սիրտը շահիլ, հասարակութեան աչքը քիչի՞կ մը փոշի փչել ու նորէն ետ առնել իր թուղթը, նպատակին չի հասաւ։

Ինչ՞ճ Օրմանեան երկու նպատակ միասին որսալ ուզեց այս անգամ, ու երկուքն ալ փախցուց։

Ըսած էինք թէ Արթինի եւ Օրմանեանի մէջ «սեւ կատու» անցեր է. Արթին սատանայի ճարպիկութեամբ դիպլոմատ մըն է. ամէն յարմար առիթէ կօգտուի Թուրք բարձր շրջանակներու մէջ խօսք բացուած ատենը Օրմանեանի համար ըսելու ան հայ չէ... ճիզուիթ է... ու խօսքի մէջ հասկցնելու թէ այսինչ եպիսկոպոսն [illegible]։ Ու կը մէջէ բերելու քիչ մը աւելի արժանաւոր պատրիարքցու ան մը։ Արթինի [illegible] ցանկութիւնը չէ ծնած, այլ իր եսական շահու զգացումէն։ Փաշան զգաց որ Օրմանեան այլեւս յարգանք չը վայելեր թրքական ազդեցիկ շրջաններուն մէջ, տեսաւ որ կառավարութիւնը զայն սիրողի մը պէս քամեց. կրցածին չափ անկէ օգտուեցաւ եւ այսօր երբ կեղեւ կրրնայ եւ ժամանակն է մէկ կողմ նետելու, եւ գրգռուելով Օրմանեանի իր մասին ըրած ամբաստանութիւններէն քիչ մը բարկացաւ ու սկսաւ չափած ձեւած քայլերով հարուածներ հասցունել Օրմանեանի՝ զայն բոլորովին տապալելու համար, որպէս զի նոր ծագելիք հարցերէն օգտուելով իր խախտած դիրքը նորէն ամրացնէ։

Կառավարութիւնը Օրմանի հրաժարականը ոչ կընդունի, ոչ ալ կը մերժէ։ Աս վիճակը աւելի ձեռնտու է Համիտին։ Պատրիարքը իր տան մէջ փակուած է. ամէն գործեր երեսի վրայ են. Թղթակցութիւններ եւն. անպատասխան կը մնան։

Ուսումնական Խորհուրդը դադրած է գոյութիւն ունենալէ. գաւառներէն եկող ճիչերը քարերն անգամ կը լացնեն. Կիլիկիոյ ընտրութիւնը երկու կրակի մէջ կը տապկուի...։

Պատրիարք չը կայ, բայց գէթ տեղապահ մըն ալ չը կայ, որովհետեւ կառավարութիւնը Օրմանեանը հրաժարած չը գիտէր, թէեւ ան պաշտօնատեղի չի իջնար։

Տեղական թերթերուն խստիւ արգիլուած է անոր անունը տալ. «հայոց պատրիարք» բառերը ապել, անոր հրաժարականի, պաշտօնատեղին երթալու կամ տունը մնալու մասին բառ մը չընջալ... Ամիս մըն է որ աս խնդիրը Համիտի կողմէն գոցուած կը նկատուի։ Կուզես գնա՛ պաշտօնատեղի, կուզես տունդ կեցիր... Է՛, ասոր ծայրը ո՞ւր պիտի երթայ։

Օրմանեան կը սպասէ որ մեռած իրատէ մը, խաբեբայական թուղթ մըն ալ գէթ կը տրուի իրեն, որպէս զի առերեւոյթ պատճառ մը գտնէ սիրած գահը դառնալու։

Վիճակնիս ամբողջովին անորոշութիւն է։

Պայրամի առթիւ Օրմանեան իր հրաժարեալ պալատ չը գնաց։

* * *

Մահմետականներու եւ հրեաներու հոսանքը դէպի Թուրքիա կ'աճի։ Ռումանիայէն 3000ի մը չափ հրեաներ եկան եւ կառավարութիւնը զանոնք ուղղեց դէպի Էնկիւրի։ Քանի մը հարիւր մահմետականներ ալ խնդրած են Թուրքիա գաղթելու արտօնութիւնը. ասոնք ալ Ռումանիայէն։ Երեւանի նահանգէն ալ Կովկասէն, 300 ընտանիք Թուրք սկսած են բանակցիլ Թուրքիա գաղթելու համար։

Զուտ մահմետական գաղթականները կառավարութեան կողմէն կը զրկուին Կիլիկիա, հոն մահմետականութիւնը զօրացնելու եւ վերջնականապէս ջնջելու հայ տարրը. որ այլեւս յոյսեր չը տածէ այդ նահանգին վրայ։

Ամէն օր Ռումանիայէն, Պուլկարիայէն, Կովկասէն եւ Կրիմէն մահմետական գաղթականներ կը լեցուին հոս. անոնց համար յատուկ յանձնախումբ մը կազմուած է որ խրախուսէ այդ հոսանքը եւ նիւթական օգնութիւն հասցնէ այդ գաղթականներուն։ Այդ յանձնախումբը սովորական եկամուտէն տարբեր միջոց մըն ալ գտաւ եւ կառավարութիւնը զայն հաստատեց։ Ամէն պաշտօնական գրութիւն՝ դիմում, խնդիրք եւ այլն փուլ մը պիտի կրէ, որու արդիւնքը նշանակուած է գաղթականներուն օգնելու համար։ Ի հարկէ ամէն ստոր հիմնարկութիւններ՝ պանդոկ, րէժի, հանրային պարտուց վարչութիւն, մաքս եւ այլն մերժեցին աս նոր տուրքը, բայց հպատակ ժողովուրդը կամաց կամաց հնազանդեցաւ եւ պիտի հնազանդի։

Ինչ՞ճ հայեր, նոր դրօշմի համար ստակ տուէք, որ նոր մահմետական տարրերն աւելնան. նոր ջարդեր ծնեցնեն, նոր արիւն հոսեցնեն, ու ձեր ապագան աւելի մութ եւ կասկածելի դարձնեն։

Աս է բանակային գործելու ձեւը. դահիճի դանակը զոհի ձեռքով սրցնել կուտայ։

* * *

Անցեալ օր մասնագրաց ռեկլամի՞ն հին կամուրջէն դէպի Բերա կանգնելի, յանկարծ աղմուկ մը փրթեցաւ, որ իմ ալ ուշադրութիւնս գրաւեց։ Թէքրաւանլի բով, Պօլսոյ կողմէն եկող մակոյկներէ մէկի մէջէն երեւ փաշա մը, իսկ աս կողմը երիտասարդ սպայ մը՝ որ ափը կսպասէ եղեր. եւ մէնէրալի մակոյկէն յամառ ցատկելով պէս կիյնայ անոր վրայ։ Դիրքս բարձրացուցի եւ տեսայ որ երկու շուներու պէս զիրար կը խածնեն. շրջապատող բազմութիւնը կարծես աքաղաղներու կռիւ կը դիտէր. ոչ ոք կը միջամտէ. քիչ մը հեռուն մը վերջապէս միջամտեց. յաղթողը երիտասարդ սպան էր, որ ծեր մէնէրալը արիւն լուայ ըրած էր, ... համայնք սպան բռնեց. փաշան դեղնա-

— Ոչ, դեռ շատ կայ, ուրիշ բաներ ալ կան, կամաց կամաց կը բերեմ, բայց ո՞ւր պիտի պահենք տուտ։

— Տեղը գտած ենք. մի վախնար. այսօր աղջիկները ամբողջ օրը աշխատեցան եւ տեղ շինեցին. անանկ տեղ մը, որ սատանան ալ չի գտնար։ Համա Նէմզար տուտուն խօսքը մեր ուղղելով կանչեց—աղջիկներ, եկէք, մեւսիւ Սիւրէնը բերաւ։

Օրիորդները վար վազեցին եւ նախ քան Սուրէնին բարեւելը՝ աչքերը ուղղեցին յատակի վրա, ուր ամերիկեան ատրճանակների մի կոյտ փայլում էր մահասփիւռ ցուրտ փայլով։

Ու մայր եւ աղջիկ սկսեցին տնտղել ատրճանակները, ուշի ուշով, սիրով. Սուրէնը կանգնած դիտում էր այդ տեսարանը, եւ մտածում թէ Պոլսոյ շատ հայ տներում հիմա շատ հայ կիներ ու օրիորդներ Զատկի առթիւ ստացած նուէրներն են փայփայում իսկ սրանք զէնքեր. եւ արդեօք ո՞վ է աւելի երջանիկ [illegible]։

Դուրսը հեռուէի ծառակները նորս էին վազում, բայց մեր բարեկամուհիները մոռացել էին այդ եւ շտապում էին ատրճանակները տանել՝ տեղաւորել...

* * *

Օրիորդները զէնքերը տարան նկուղը. Նէմզար տուտուն չօգեց դրան առջեւ եւ դրան արանքներով փողոցն էր դիտում, տիկինը մնաց բուխ Սուրէնը բազմեց մի անկիւն եւ նստեց մի հասարակ աթոռի վրայ։

Յանկարծ տուտուն ձեռքերը տարածեց եւ սկսեց մրմնջալ.

— Սատանան, դու մեր թշնամու ձեռքն ու ոտքը կապես...

Ներքնատնից թխթխկոցի ձայն էր գալիս. աղջիկները աշխատում էին իրենց յանձնած թանկագին աւանդը լաւ տեղաւորել. Սուրէնը աթոռի վրա լուռ ու մունջ խորհրդածում էր. մութ գորշ ծառաները չրը, չրը, չրը տատասկից թափվում էին, իսկ Նէմզար տուտուն մրմնջում էր.

— Տէր, դու մեր թշնամու աչքերը կուրցրու...

* * *

Վերջապէս օրիորդները վերադարձան գոհ եւ ուրախ դէմքով. երկուսն էլ միասին նստեցին.

— Միւսիւ Սուրէն, հիչ հոգ մի ընէր, անանկ պահեցինք որ սատանան ալ չի գտնայ։

— Շատ աղէկ. հիմա ես կերթամ։

— Ինչո՞ւ կշտապէք։

— Ընկերներս կսպասեն, բայց նախ քան երթալս, ներողութիւն տուտուն, բան մը պիտի...

Սուրէնը առանց խօսքը վերջացնելու ձեռքը գրպանը տարաւ։

— Ինչ, շրթունքները դողալով, գրեթէ արտասուելով թոթովեց Նէմզար տուտուն, ի՛նչ վճարե՞լ կուզէք. ներեցէք իսկոյն տարէք ձեր զէնքերը. թէեւ չքաւոր եմ, բայց հայի պզտութեան զէնքերը ստակով չեմ պահեր. շուտ տարէք. ուրեմն չքաւոր մարդը, առանց վիրաւորանք ստանալու իրաւունք չունի՞ իր ազգին ծառայութիւն ընել...

Իսկ օրիորդները սկսեցին բարձրաձայն լալ։ Սուրէնը նախ շուարեց. հետոյ առանց այլ եւ այլութեան մօտեցաւ Նէմզար տուտուին, համբուրեց նրա չորացած ձեռքը, սեղմեց օրիորդների ձեռքերը եւ յուզված արտասանելով Bonsoir—դուրս եկաւ այն խարխուլ ու կիսաւեր տնակից, ուր երեք կանացի հայրենասէր սրտեր էին տրոփում...

Հարուստ սրտեր՝ այդ ում էին փլատակ տանիքի տակ...

ՎԱՐԴՕ

——)·(——

յա եւ իր քովէն կախուած սուրի պատեանով յար մը ծեծեց սպան ։

Կալը հանդարտեցաւ ։ Հիմակ մէջը միայն խեղճ քիւրտ ։ Սպան խոկոյն զապթիէ մը կանչեց, որ ապուշի պէս կեցած կալը կը դիտէր եւ հրամայեց քիւրտը ձերբակալել որ համարձակեր էր զինքը կաշկանդել, որպէս զի ժէնէրալը զինքը ծեծէ ։

Քիւրտը բանտ տարին ։ Եկուր ու լաւութիւն ըրէ ։

Աս ալ թրքական բանակի կարգապահութիւնը ։

ԲԱԺ

ՀԵՐՔՈՒՄ

Իրաւեկի պատասխանիս մէջ Պ. Գրիգոր Կիւլպէնքեանի մասը՝ որ կը վերաբերի 3 տաւղինա ձեռնոցներու խնդրոյն, սխալ բացատրուած ըլլալով վաճառական Բարուչի կողմանէ, պարտք կը համարեմ յայտարարել թէ Պ. Գրիգոր Կիւլպէնքեանի նկատմամբ գրածներս բոլորովին անտեղի են եւ երբէք կարելի չէ քննադատել Պ. Կիւլպէնքեանի ընթացքը. հետեւաբար պատասխանիս միայն այդ մասը չեղեալ պէտք է համարել ։

Յ. Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Վառնա, 7 Ապրիլ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Ստացանք Պ. Լեւոն Եղիազարեանցի հայ ժողովրդական երգերի հաւաքածոյի առաջին գիրքը, Երուսաղէմ Նոթայով և երգերը Ֆրանսերէնի ու Իտալերէնի թարգմանուած ։

Առաջին գրքում գտնվում են «Մայր Արաքսի, Հերիք Որդեակ, Երբոր բացուին, Ծաւալ ծաւալ մաքուր հով, Զիմ գլխի, Բոյդ բարձր և Արի իմ սոխակ» երգերը ։ Տպագրված է Կովկասցի բարեգործ Առաքել Մատուրեանի ծախքով ։

Հաւաքածոյի քննադատութիւնը թողնելով մասնագէտներին, մենք ուրախութեամբ յանձնարարում ենք արտասահմանի երաժշտասէր երկսեռ հայերին չզլանալ ստանալու այս հաւաքածոն, որով կը տեսնեն թէ հայկական երգեր էլ կան. անուշ, քաղցր և զգացմունքով լի, որոնց կարելի է ածել դաշնակի, ջութակի և այլն վրա, բաւականութիւն ստանալ և լսողներին էլ բաւականութիւն պատճառել ։

«Շարժում»ը արդէն յայտարարեց որ սիրով ընդունած է Պ. Եղիազարեանցի առաջարկը, ջանալ հաւաքածոն տարածել, իր կարողացածի չափ. ուստի մենք հրաւիրում ենք Վառնայի և Պուլկարիոյ ուրիշ քաղաքների մէջ գտնուող հայերին, որոնք սիրում են հայ երաժշտութիւն, շտապեն «Շարժում»ի խմբագրութեան միջոցաւ բաժանորդ գրվել ։

Բաւական է ինչ որ օտար երգեր նուագեցինք, սիսենք և մերը նուագել, երգերի միջոցաւ աւելի կը ծանօթանանք մեր ժողովրդի հոգու և սրտի հետ ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Օսման Բազար. Տ. Տօքթ. Մինասեան. — Ձեր այս տարուան բաժնեգինը 12 ֆր. ստացանք ։

Զ. քաղաք, Է. Տ. — Մենք միշտ և կանոնաւոր կերպով կը ղրկենք. շատ անգամ կրկնակի ծախք ընելով՝ որովհետեւ ետ կու գայ. մեղքը փոստայինն է ։

Կը կարծենք որ աւելի աղէկ կըլլայ շաբաթը մէկ անգամ ղրկել երկու թիւը միասին, որովհետեւ միայն մէկ անգամ փոքր ի շատէ ապահով փոստա կայ ։

— «Շարժում»ի ներկայ թուին հետ յաւելուած մը կայ, Տ. Իգնատ Պարոնեանի «Իրաւեկի հասցէին» ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հիմակ ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ Ռոպերտսի զօրաբանակը ճգնաժամային վիճակի մէջ կը գտնուի. պօէրները Ռոպէրտսը շատ կը անհանգստացնէ. նոյն իսկ իր քթին տակէն 5 վաշտ զինուոր գերած են և անհետացած, Բապչթատի հետ հաղորդակցութեան գծին վրայէն ։ Ռոպերտս պիտի կրնար այդ հարուածի վրէժը լուծել եթէ ուղղակի Բրէթօրիա երթար. բայց անոր բազմաթիւ զօրաբանակը չի կրնար տեղէն շարժիլ ։ Անգլիական տեղեկութիւններու համեմատ վերջերս Ռոպէրտսի բանակը 10,000-ձի կորսնցուցած է, որ կը ստիպէ Ռօպէրտսին իր տեղէն չը շարժիլ ։

— Թրքական լրագիրները կը հաղորդեն թէ քանի օրէ ի վեր Պոլսոյ շուրջը շարունակ մշուշ անձրեւ և քամի է ։ Այդ պատճառով Վոսփորի հիւսիսային կողմը նաւ մը խորտակուեր է և 65 հոգի խեղդուած է ։

— Թրանսվալի և Օրանժի մասնաւոր պատգամաւորութիւնը ապրիլի 2ին հասած է Լահէ Թրանսվալի ներկայացուցիչ տօքթ. Լէյտսի ընկերակցութեամբ ։

Հոծ բազմութիւն մը կայարան գացեր է և «Կեցցէ պօէրները» աղաղակելով ողջուներեր է պօէր պատգամաւորութիւնը ։

— Պոլսէն ապրիլ 5ին կը հեռագրեն թէ երկու զօրագունդ Իւսկիւպէն Ենի Բազար ղրկուած են և ղրկուելուն պատճառը յայտնի չէ ։

— Ժէնէրալ Ռօպէրտս կը հեռագրէ որ Վենեպեր քաղաքը դեռ եւս պօէրներէն պաշարուած է. անգլիական զօրքերը Բեղէրսպուրկէն կերթան քաղաքը պաշարումէն ազատելու ։

— Նիւ-Եօրքէն կը հաղորդեն թէ Թուրք կառավարութիւնը Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան դեռ վճարած չէ հայկական կոտորածներու միջոցին Ամերիկեան հպատակներու կրած վնասը որ 90,000 տոլարի կը հասնի ։ Այդ պատճառաւ երկառավարութիւններու միջեւ յարաբերութիւնները շատ լարուած են, ու շատ հաւանական է որ Մ. Նահանգներու արտաքին գործոց նախարարը Թուրք ներկայացուցիչներու անցաթուղթերը իրենց յանձնէ ։ Նախարարական ժողովի մէջ այդ մասին պիտի խորհրդակցին ։ Կը խօսուի որ Ամերիկան նաւատորմիղ մը պիտի ղրկէ Թրքական ծովերը ։

— Ապրիլ 4ին Նախագահ Լուպէ այցելած է ցուցահանդէսի ռուսական մասը. ռուս դեսպանը կայսեր կողմէն, իբր յիշատակ, ֆրանսական հասարակապետութեան նուիրեր է Ֆրանսայի քարթէն մարմարիոնէ շինուած և գոհարներով զարդարուած ։

— Ապրիլ 3ին Ս. Հեղինէի կղզիէն Լօնտօն կը հեռագրեն որ պօէր գերիներէն գնդապետ մը և երկու զինուորներ ուզած են նաւէն փախչիլ, սակայն ձերբակալուեր են ։ Գնդապետի գրպանը գտած են մեծ դանակ մը ։

ԱԶԴ

Շարժումի խմբագրութեան մէջ կարելի է բաժանորդ գրուիլ Փարիզ հրատարակուող «Հայկական ժողովրդական երգերի հաւաքածոյին» ։

Պուլկարիոյ համար պայմանները.

Տարեկան 6 գիրք 32 ֆրանք

Կարելի է մաս մաս վճարել ։

Ա. գիրքը ստանալուն 12 ֆրանք

Բ. գիրքը ստանալուն 10 ֆրանք

Գ. գիրքը ստանալուն 10 ֆրանք

Ամէն մէկ գիրքը առանձին 6 ֆրանք

ԹԱՏՐՈՆ «ՍԱՆԹՐԱԼ»

«Վէսէլլօ» հայ դերասանական խումբը, վաղը գիշեր, Ապրիլ 9, առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկայացնէ՝ «Պատերազմ Սպանիոյ ընդդէմ արաբաց» (Աֆրիքէն) դրամ գոմէտի 5 արար ։

Միջնարարներու առեն ռուս Պարոն և Տիկին Վլատիմիրօֆի կողմէ Տուէթթօներ ։

* *

Երկուշաբթի գիշեր, Ապրիլ 10, պիտի ներկայացնէ «Հովուական հարսանիքը» դրամ. գոմէտի 4 արար ։

Միջնարարներու առեն՝ ռուս Պ. Վլատիմիրէօֆի կողմէ Տուէթթօներ ։

* *

Երեքշաբթի գիշեր, Ապրիլ 11, առաջին անգամ ըլլալով «Սերպ և պուլկար պատերազմի մէջ տեղի ունեցած անցք մը կամ յանցապարտին ներումը» թատերախաղ երկու արարուած, հեղինակ պուլկար Նիքօլա Ժիվքօֆ ։

«Ոմրամոլը» խիստ ծիծաղաշարժ կատակախաղ 2 արար ։

— —).(— —

ՋԵՕՐԵԿԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Եկածը Ջաւիկ է, ո՞ր հայը չուզեր ուտել չէօրէկ, որ մեր աւանդական հին ուտելիքներէն մէկն է ։

Մեծ խնամքով, ախորժելի համով ու հոտով չէօրէկ՝ Վառնայի մէջ միմիայն կը ծախուի ՍԱՆԹՐԱԼ գարեջրատունը, Տիգրան Թ. Փէնկճեանի քով ։

Հո՛ն դիմեցէք, ապահովապէս գոհ պիտի մնաք ։

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ
ՏԻԿԻՆ Ե. ՋՕՐԵԱՆԻ (ՖԻԼԻՊԷ)

Կընդունուին 4—7 տարեկան մանուկներ, դասերը առաւօտեան 9—12 եւ կէս օրէն վերջ 2—5 ։

Հեռու բնակող մանուկները ճաշերնին կրնան մանկապարտէզին մէջ ընել եւ մինչեւ դասերուն սկսուիլը մանաւոր հսկողութեան տակ խաղալ ։

Վճարը՝ ամսական ութ լէվ ։

ԴԱՅԵԱԿ

Փ. Պէյլիս Հանի Հասան Փողոց

Տիկ. Տիրուհի Գ. Մարսեան երկար տարիներէ հետէ կը կատարէ դայեակութեան արհեստը անձնման յաջողութեամբ ։ Կը բուժէ նաեւ կանանց ներքին հիւանդութիւնները ։ Արդէն դարմանած է բազմաթիւ կիներ ։ Ունի զանազան բժշկական վկայագիրներ իր ճեռնհասութեան համար ։

Յ. ՃԱՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ԾԽԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

Թիւ 389 Իսկէլէ-պաշի

Կը վաճառուի ծխախոտ, թութթայի եւ աքրսագրի ամէն տեսակ թուղթեր նաեւ զանազան տեսակ սիկարներ ։

94 Թուականին հրապարակ ելած Պուլկարիոյ գահաժառանգ Պօրիսի պատկերազարդ քարթ-փոսթալներ, որ այժմ չեն գործածուիր ։ Նոյնպէս եւ կը վաճառուի «Շարժում» ։

Շարժումը կը ծախուի նաեւ Նամակատան դիմաց նոր բացուած փոքրիկ գրատունը ։

Նաեւ Շարժումը կը ծախուի Ա. Զարրհանէլեանի գրատունը եւ խմբագրութեանս մէջ ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ „ՇԱՐԺՈՒՄ"Ի

Կը տպագրուին ամէն լեզուէ այցետոմս, հարսնետոմս, նամակագլուխ, հարսանեկան հրաւիրագիր, մահազդ ։

Գիները յոյժ դիւրամատչելի ։

Ուրիշ քաղաքներէ եկած յանձնարարութիւններ ճշդութեամբ և փութով կը կատարուին ։

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸՆԴՈՒՆԻ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԵՐԳԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՄ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Հին եւ Նոր Ազգ. երգերու գին 2 ֆր. նոյն երգարանը կը ծախուի Վառնա, Ա. Զարրհանէլեանի գրատունը նաեւ կը գտնուի ամէն տեսակ դպրոցական եւ վիպական գրքեր. դրամի փոխարէն կընդունի նաեւ նամակադրոշմ. Գնում եւ վաճառում ամէն տեսակ գործածուած նամակադրոշմներու ։

Печатница „Взаимность" Вар а